

популяризації використання легальних матеріалів в державних установах, на підприємствах різних форм власності, користувачами мережі Інтернет.

Використані джерела:

1. Конституція України [Електронний ресурс]. *Відомості Верховної Ради України (ВВР)*. 1996. № 30. 141 с. Режим доступу : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>
2. Цивільний кодекс України від 16.01.2003 № 435-IV [Електронний ресурс]. *Офіційний вісник України*. 2003. № 11. Ст. 461. Режим доступу : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/435-15>
3. Кримінальний кодекс України від 05.04.2001 № 2341-ІІ [Електронний ресурс]. *Відомості Верховної Ради України*. 2001. № 25-26. 131 с. Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2341-14>
4. Кодекс України про адміністративні правопорушення [Електронний ресурс]. *Відомості Верховної Ради Української РСР (ВВР)*. 1984. № 51. ст. 1122. Режим доступу : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80731-10>.
5. Про авторське право і суміжні права : Закон України від 23.12.1993 № 3792-ХІІ. *Відомості Верховної Ради України*. 1994. № 13. Режим доступу : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3792-12>.
6. Загальна декларація прав людини від 10 грудня 1948 року. *Офіційний вісник України*. 2008. № 93. Ст. 3103. Режим доступу : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_015
7. Аврамова О. С., Разіна О. І. Проблеми захисту авторських прав в Інтернеті. *Вісник НТУ "ХПІ"*. Серія: Актуальні проблеми розвитку українського суспільства. Х. : НТУ "ХПІ", 2013. № 6 (980). С. 26–29.
8. Грігор'янець Г. І. Деякі проблемні питання захисту об'єктів авторського права від піратства в мережі Інтернет. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2015. № 4. С. 70-72.
9. Кирилюк А. В. Проблеми захисту авторських прав в мережі Інтернет. *Часопис цивілістики*. № 16. С. 126-130.
10. Пастухов О. М. Авторське право в Інтернеті. К. : Школа, 2004. 144 с.
11. Рудник Т. В. Деякі проблемні питання захисту авторського права в Україні. *Юридичний вісник*. 2009. № 1 (10). С. 74-77.

Stetsenko V., Hotsuliak O. Current problems regarding copyright protection on the Internet

The article considers topical issues of copyright protection on the Internet. The most common ways to infringe copyright on the World Wide Web are described. The legislative base of Ukraine in the field of copyright protection is analyzed. The focus is on the need to protect intellectual property. There are effective ways to address copyright issues online. Measures to counteract copyright infringement are proposed.

Keywords: *copyright, intellectual property, Internet, information space, rights protection, plagiarism.*

ТРУДОВЕ ПРАВО

УДК 342.734-055.2(09)(477)

Купіна Л. Ф., Красенко М. М.

ПРАВО НА ПРАЦЮ ЖІНОК: ІСТОРІЯ ПРАВОВОЇ ЛЕГАЛІЗАЦІЇ В УКРАЇНІ

Статтю присвячено історії становлення та розвитку правої легалізації права на працю жінок в Україні. Досліджено історичні етапи розвитку правої легалізації права жінки на працю. Проаналізовано сучасний стан розвитку нормативно-правової бази українського законодавства, яке гарантує право на працю жінок.

Ключові слова: праця жінок, трудові права жінок, “подвійне навантаження жінки”, трудові відносини жінок, право на працю жінок, дискримінація жінок.

Актуальність теми дослідження. Права та свободи жінок є однією з важливих категорій не лише у вітчизняному трудовому праві, а й у законодавчій доктрині нашої держави. Забезпечення прав та свобод жінок та дітей на багато десятиліть наперед стає одним з пріоритетів української демократичної держави як гуманної та соціальної країни. Нас вчили в школі, що той, хто пам’ятає та шанує свою історію, того будуть пам’ятати та шанувати нащадки на довгі літа.

Проте, наша країна переживала часи як злетів, так і падінь. Українська державність отримувала незалежність, але одразу придушувалась задля інтересів того чи іншого панівного режиму. Схожа ситуація відбувалась з таким проблемним аспектом як захист та забезпечення прав жінок та дітей.

Тому **метою даної статті** є дослідження історико-правового аспекту легалізації в нашої державі основоположного права жінки на працю.

Стан дослідження. Дана проблематика була досліджена в працях таких науковців як Н. Б. Болотіної, М. М. Грекової, С. В. Дріжчани, І. П. Лаврінчук, М. М. Феськова та інші. На сьогодні дослідження тривають, але проблематика нашої статті потребує додаткової наукової розвідки у зв’язку зі імплементацією міжнародних норм у вітчизняне законодавство щодо запобігання дискримінації у трудових відносинах.

Виклад основного матеріалу. В сучасному розумінні, саме поняття “праця жінок” було сформоване наприкінці XIX століття, на початку XX століття. До цього хронологічного відрізка мова про працю жінок взагалі не йшла, так само, як і про права жінок як людей та громадян [7, с. 91].

В прадавні часи працею жінки було ведення домашнього господарства, народження та виховання дітей, а також підтримка свого чоловіка та родини. Перші згадки про жінок, які відмовились від такого способу життя, вирішили йти своїм шляхом та боролись за рівність з чоловіками нам надає історик Геродот. За давніх часів, на території сучасної південної України, мешкали легендарні жінки-амазонки. За свідченнями Геродота, амазонки були вправними вершницями, хоробрими, витривалими, сильними воячками, які добре володіли декількома видами зброї (меч, бойова сокира, спис, лук зі стрілами) [5, с. 8]. Оскільки, ця жіноча спільнота заселяла низ Дніпра, причорноморські та приазовські степи, то їхній промыслом було скотарство, мисливство, рибальство, хліборобство, ремісництво та військова справа. Проте, як вказують дослідники, через певний час з’являється войовниче плем’я сарматів. Як припускає Геродот, існування такого племені як сармати є результатом того, що степові воячки брали обряди шлюбу зі скіфськими хлопцями [5, с. 9].

Під час розквіту Київської Русі кожен з відомих нам князів династії Рюриковичів робив свій внесок в розвиток сфери освіти. За часів Київської Русі, організовувалися школи при монастирях, відкривалися семінарії, що сприяло розвитку освіти жінок. Спочатку, освіту отримували діти з привілейованих прошарків суспільства. Обов’язковим було вивчення письма, читання та основам лічби. Лише через декілька років, хлопчиків починали більш посилено навчати військовій справі, а дівчаток – основам домашнього господарства [5, с. 9].

За періоду литовсько-польської доби жінки могли без перешкод долучатись до “чоловічих” сфер діяльності. Так, вони могли вступати до церковних братств, засновувати школи, монастирі, притулки для немічних. В тогочасних пам’ятках права відсутні заборони щодо несення жінками служби в армії. Жінки могли вільно обирати собі чоловіка, самостійно розпоряджатись своїм майном та вести господарство. Дружини заможних козаків, коли чоловік довго перебував у державних справах, брали на себе складне господарство. Ще більше сімейних та господарських обов’язків лягало на плечі простих жінок [5, с. 15-17].

Кінець XVIII – початок XIX століття характеризується тим, що цей часовий період є епохою зародження трудового права шляхом формування низки нормативних актів, якими регулюються питання організації робочого часу працівників та соціального захисту певних верств населення, серед яких були і жінки. Наприкінці XIX століття приймаються найважливіші акти трудового законодавства – Закон 1845 року, в якому заборонялася нічна робота малолітніх у віці до 12 років на фабриках; закони 1882 та 1885 років про працю малолітніх та жінок на текстильних підприємствах; закон 1886 року про діяльність фабричних інспекцій праці [6, с. 72].

За часів Радянського Союзу, в суспільній ідеології жінка виступала в ролі трудівниці та матері, а гендерна роль чоловіка полягала в тому, щоб бути трудівником, працівником. В цей період історичного розвитку трудового права жінки не виступали в якості соціально значущого працівника [4]. Така ситуація мала місце не лише через відкидання ідеї фемінізму через її непридатність для соціалізму, а й тому що більшість конституційних приписів мали формальний характер, оскільки, правового механізму забезпечення рівних можливостей створено не було.

Більшість науковців вказують, що прийняття в 1922 році Кодексу законів про працю став першим джерелом трудового права, який зосереджував принципи регулювання роботи жінок. Так, ст. 131 КЗпП встановлювала заборону праці вагітних жінок на нічних та понаднормових роботах [6, с. 73].

Наступним ключовим документом на історичному шляху становлення права жінки на працю дослідники називають Конституцію 1937 року. Так, стаття 121 цього акту проголошувала: “Жінці в УРСР надаються рівна права з чоловіками в усіх галузях господарського, державного культурного і громадського політичного життя” [6, с. 73]. З чого слідує, що жінка стає окремим суб’єктом права, вона отримує права в усіх сферах суспільного життя, а також отримує юридичні гарантії щодо здійснення цих прав.

Після закінчення Другої Світової війни та періоду відновлення Радянським Союзом приймається Конституція 1978 року. Історики стверджують, що статті 32 та 33 нової редакції дублюють положення Конституції 1937 року. Зміни полягали лише в тому, що радянське трудове законодавство доповнилось системою пільг та переваг в трудових правовідносинах для тих жінок, які виконували материнську функцію.

Проте, в тогочасний період Радянський Союз був орієнтований не на своїх громадян, а на досягнення державних цілей. Тобто, в тоталітарній машині людина розглядалась не як найвища цінність, а лише як складова механізму в системі управління. Тому прийняття Кодексу законів про працю УРСР 1971 року не призвело до поліпшення становища жінок [1]. Як свідчать джерела, в 1970-1980-х роках у суспільному виробництві республіки було залучено близько 90% жінок [6, с. 73]. Передумовою такого процесу був дуже низький рівень розвитку соціальної сфери та низький рівень організації праці. Одним з наслідків такої тенденції залучення жінки до всіх сфер суспільного виробництва призвів до того, що в республіці виникає так зване “подвійне навантаження жінки”. Що це за явище? Так умовно було названо виникнення такої ситуації, коли жінка виконувала одночасно дві функції: і трудівниця, і матір. Одним з наслідків такого колосального навантаження стало нівелювання власних цінностей жінки не лише як особистості (тобто, коли вона думала не про те, яким чином відпочити, а про те, в яку зміну вона зможе вийти щоб принести більшу зарплатню), а й як працівника. Через це почалась поширюватись тенденція до зменшення заробітку жінок за ту ж саму працю, яку виконували чоловіки. В деяких областях Української УРСР різниця доходу між представниками двох статей була майже на чверть посадового окладу.

Кодекс законів про працю 1971 року продовжує діяти і в незалежній Україні. Як би не парадоксально це звучало, але саме з цього пережитку минулої держави розпочався сучасний етап трудового законодавства України. Як наголошують вчені, на сучасному

етапі державотворення створюється нове трудове законодавство, але на базі КЗпП 1971 року [1].

В новій Конституції держави Україна був закріплений один з основоположних принципів гендерної рівності – рівноправність прав жінки та чоловіка, що забезпечується: наданням жінкам рівних із чоловіками можливостей у цивільно-політичній і культурній діяльності, в одержанні освіти і професійної підготовки, у праці і винагороди за неї; спеціальними заходами з охорони праці і здоров'я жінок, встановленням пенсійних пільг; створенням умов, що дають жінкам можливість поєднувати працю з материнством; правовим захистом, матеріальною та моральною підтримкою материнства і дитинства, включаючи надання оплачуваних відпусток та інших пільг вагітним жінкам та матерям [6, с. 73].

На сьогодні науковцями та практиками доводиться висновок про те, що новий етап розвитку праці жінок пов'язується з формуванням такої системи трудового законодавства, коли відповідними суб'єктами враховуються всі недоліки, які властиві перехідному періоду до демократичної та соціально-правової держави. На жаль, однією з характеристик такого відрізка в процесі розвитку є нестабільність законодавства про працю, а також негайна необхідність в оновленні.

Тому на цьому шляху було зроблено ще один дуже вагомий крок. Ми говоримо про прийняття Верховною Радою України Закону України “Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків” від 08 вересня 2005 року № 2866-IV [2]. Оскільки, метою даного акту законодавства є досягнення паритетного становища жінок та чоловіків у всіх сферах життєдіяльності суспільства, у тому числі й трудової діяльності. Це повинно відбуватись шляхом правового забезпечення рівних прав та можливостей жінок та чоловіків, ліквідації дискримінації за ознакою статі та застосування спеціальних тимчасових заходів, спрямованих на усунення дисбалансу між можливостями жінок та чоловіків реалізовувати рівні права, надані їм Конституцією та законами України [2]. З чого слідує, що наша держава застосовує всі необхідні заходи з метою захисту жінок-працівниць та забезпечення їм рівного доступу до праці з чоловіками.

Таким чином, варто відзначити, що становлення жінки як учасника трудових правовідносин, як суб'єкт трудових прав було досить тривалим. Хронологічним початком існування трудового права, а отже і права на працю жінок та дітей, вчені вказують період XVII-XIX століття. В тогочасній системі законодавства трудові права жінки були обмеженими. Лише в 1918 році жінкам було надано відокремлених прав від чоловіків, а також закріплено принцип гендерної рівності. Проте, це мало лише формальний характер, тому що тодішньою законодавчою владою не було розроблено механізму правореалізації трудових прав жінок. На практиці ж, в другій половині XX століття дослідниками спостерігається існування явища “подвійного навантаження”, яке триває і в сучасних трудових правовідносинах. Одним з наслідків такого колосального навантаження стало нівелювання власних цінностей жінки не лише як особистості (тобто, коли вона думала не про те, яким чином відпочити, а про те, в яку зміну вона зможе вийти щоб принести більшу зарплатню), а й як працівника. Через це почалась поширюватись тенденція до зменшення заробітку жінок за ту ж саму працю, яку виконували чоловіки.

При розбудові держави України один з основоположних принципів гендерної рівності був закріплений в конституційних нормах. Так, стаття 24 Конституції України 1996 року вказує на те, що рівноправність прав жінки та чоловіка забезпечується: наданням жінкам рівних із чоловіками можливостей у цивільно-політичній і культурній діяльності, в одержанні освіти і професійної підготовки, у праці і винагороди за неї; спеціальними заходами з охорони праці і здоров'я жінок, встановленням пенсійних пільг; створенням умов, що дають жінкам можливість поєднувати працю з материнством; правовим захистом, матеріальною та моральною підтримкою материнства і дитинства, включаючи надання оплачуваних відпусток та інших пільг вагітним жінкам та матерям.

Висновок. В цілому, жінки в сучасному світі отримали повноправний статус суб'єкта трудових прав, за допомогою довгого шляху вдосконалення системи законодавства та окремих актів, які регулюють трудові відносини, але законодавство України у сфері трудової зайнятості жінки має бути повністю оновлене з врахування міжнародного досвіду захисту жінок від дискримінації при реалізації ними права на працю.

Використана література:

1. Кодекс Законів про працю: закон УРСР від 10.12.1971 р. *Відомості Верховної Ради УРСР*. 1971 р. Додаток № 50.
2. Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків: Закон України від 08.09.2005. *Відомості Верховної Ради України*. 2005 р., № 52, Ст. 561.
3. Конституція Української народної республіки: статут про державний устрій, права і вільності УНР від 29 квіт. 1918 р. Електронний ресурс. URL: www.zakon.rada.gov. (дата звернення 06.03.2020).
4. Конституция (Основной Закон) Украинской Советской Социалистической республики, принятая на внеочередной седьмой сессии Верховного Совета УкрСССР девятого созыва 20 апреля 1978 г. *Известия Советов нар. депутатов СССР*. 1985. № 11. С. 97-145.
5. Петриненко Ірина. Жінки в історії України. ТОВ "АГРАФ ГРУП", 2014. 24 с.
6. Чернота С. В. Щодо особливостей праці жінок: історико-правовий аспект. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. Серія : Право. 2014. Вип. 28 (2). С. 72-74.
7. Халдеева Н. В. Предпосылки и основания объективной дифференциации в трудовом праве. *Вестник университета имени О. Е. Кутафина (МГЮА)*. 2017. № 10. С. 90–95.

Kupina L., Krasenko M. The women's right to work: a history of legal legalization in Ukraine

The article examines the historical path of origin, formation and development of women's rights to work.

The authors describe the main historical stages and the role of women at each stage of development of relations between employer and employee. Then the authors form a vision of the role of women not only as a mother but also as worker. Also, the authors characterize the basic rights and responsibilities of women in each historical stage of society.

The authors pay much attention to the historical period of development of labor law during the Soviet Union. The authors support the opinion of scientists that in the specified chronological period there was a consolidation of the basic labor rights of women. Then the authors analyze the current state of development of the labor legislation system in Ukraine.

The authors demonstrate the imperfection of the labor law system in guaranteeing women's right to work. The authors describe the effect of the Law of Ukraine "On Ensuring Equal Rights and Opportunities for Women and Men" of September 8, 2005 № 2866-IV on guaranteeing women's labor freedoms.

The authors make conclusion that the legal system of Ukraine is imperfect in reducing the "double burden on women" and ensuring gender equality of women in all spheres of labor relations.